

Szakály Sándor:

„KIRÁLYLÁTOGATÁS” 1921 OKTÓBERÉBEN

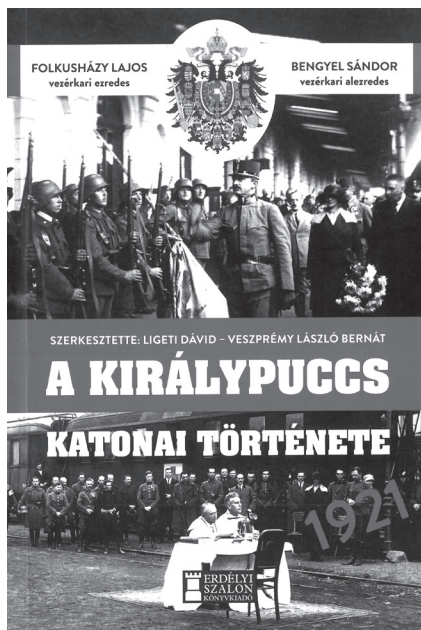
1921-ben a magyar belpolitikai életről véletlenül sem lehetett azt állítani, hogy békés és csendes hetek váltogatták egymást. A trianoni sokkból még fel nem ocsúdott országnak szembe kellett néznie azzal, hogy miként és hogyan tovább. 1920-ban megkezdődött ugyan az önálló magyar állam megszervezése, a szuverenitás azonban még korlátozottnak tűnt, hiszen a versailles-i Nagy Trianon Palotában aláírt békeszerződés – a magyar társadalom szinte minden tagja számára diktátum – számos területen korlátozta a Magyar Királyság mozgásterét, lehetőségeit.

Fontos – és a politikai elit tagjai körében meghatározó – vitakérdésnek számított az ország „első emberének” a személye. Az 1920. március 1-jén a Nemzetgyűlés által hatalmas többséggel államfőnek megválasztott nagybányai Horthy Miklós (volt) altengernagyot nem kevesen csak „amolyan ideiglenes államfőnek” gondolták. Utóbbiak abban bíztak, hogy az 1916 decemberében megkoronázott magyar uralkodó, IV. Károly király – aki 1918. november 13-án uralkodói jogainak „felfüggesztéséről” adott ki nyilatkozatot az ausztriai Eckartsauban – előbb-utóbb visszatér a trónra. 1921 márciusában erre az uralkodó kísérletet is tett, azonban elfogadva az öt fogadó Horthy Miklós kormányzó érvelését, „elnapolta” a trón vissza-, illetve elfoglalását, ugyanakkor arról nem tett le.

Amikor a Svájcban élő (volt) uralkodó úgy vélte, hogy a nemzetközi helyzet számára kedvezően alakulhat, ismét kísérletet tett a hatalom megszerzésére. Azonban második visszatérési kísérlete is kudarccal végződött. A magyar politikai és katonai elit erősen megosztott volt a személyével kapcsolatban, és a világháború győztes hatalmai sem pártolták IV. Károly törekvését, ahogy a Magyarországgal szomszédos csehszlovák, román és délszláv állam sem.

A második visszatérési kísérlet – számosan még ma is „királypuccsról” beszélnek – katonai történetét dolgozta fel Folkusházy Lajos vezérkari testületbeli ezredes és Bengyel Sándor vezérkari testületbeli alezredes. Az ő összeállításukban készült munkát jelentette meg 1922-ben a Magyar Királyi Állami Nyomda *Az 1921. évi királylátogatás katonai műveleteinek leírása* címmel, mindösszesen 20 példányban!

Az Erdélyi Szalon Kiadó – amely többnyire évtizedekkel korábban közreadott munkákat jelentet meg némi bevezetővel és jegyzetekkel ellátva – 2023-ban adta közre a szinte hozzáférhetetlen könyvet, *A királypuccs katonai története* címmel. A szöveg, a Hadtörténelmi Levéltárban (a kiadó köszönetet a Hadtörténelmi Levéltárnak [sic!] mondott) fellelhető 3. számú példány alapján készült, két történész, Ligeti Dávid és Veszprémy László Bernát szerkesztésében.

Az 1922-ben közreadott munka ismételt megjelentetése komoly elvárások elé állította a szerkesztőket, amely elvárásoknak, sajnos, csak részben tudtak eleget tenni.

Az olvasó – így e sorok írója is – kíváncsi lett volna arra, hogy ki is volt az a két vezérkari testületbeli tiszt, aki az összeállítást elkészítette. Mi volt az adott időben – 1921 októberében – a beosztásuk? Volt-e személyes rálátásuk a történésekre, vagy csak „papírból” dolgoztak?

A másik nagy feladat lett volna a kötetben szereplő nem kevés katonai és politikai személyről rövid jegyzet közreadni. Ki volt az adott személy, milyen beosztást töltött be stb. Néhány esetben ezt a szerkesztők megtették, de nem biztos, hogy éppen Károlyi Mihály, Bethlen István, Gömbös Gyula, Klebelsberg Kunó, Apponyi Albert esetében volt ez fontos. (Többnyire a születési és a haláléveik mellett egy-egy korábbi vagy akkori tisztségüket nevezték meg.)

Az eseményekben jelentős szerepet játszó személyekről a nevük szövegben történt említésén kívül az érdeklődő nem talál semmiféle adatot. Tábornookról, törzs- és főtisztekről van szó, akikről jó lett volna megtudni valamit. Igaz, ez komoly kutatómunkát (is) igényelt volna, és nem tudható, hogy vajon mennyire sürgetett az idő, mármint a nyomdába adási határidő.

A jegyzetek egy része sajnos nem sikeredett pontosra. Keverték a szerkesztők például Sárkány Jenő esetében az apát és a fiút. Folkusházy Lajos portréja helyett valaki másnak a képét közölték 1911-ből. A helyesen írt Krusina nevet Kruchinára igazították. Arra utaltak, hogy az uralkodó általi 1921. októberi kinevezéseket a későbbiek során nem ismerték el. Elismerték! Néhány esetben pedig a fotón szereplő személy rendfokozatát adták meg helytelenül.

Mindezeket azért is említem, mert két tehetséges – és tehetségét már számos publikációval igazoló – történésztől valamivel alaposabb munkát vártam volna el. Nagyobb odafigyelés, némi kutatómunka szükségeltetett volna ahhoz, hogy például a Honvédelmi Minisztérium VI. csoportját ne osztálynak nevezzék. Örömmel vettem volna, ha megtudható lett volna, hogy ki is volt Sebesta ezredes, Artner tábornok, Panos ezredes...

A kötetben szereplő személyek döntő többsége az 1920-as, 1930-as és 1940-es évekre a magyar katonai felső vezetés tagjai közé sorolt. Életútjukra, katonai pályafutásukra hatással volt az uralkodó 1921. októberi visszatérési kísérlete. Voltak olyanok, akiknek a katonai pályafutásuk nem folytatódott tovább és nyugállományba kerültek, míg másoknak a kormányzó melletti kiállásuk – esetleg – segíthetett későbbi katonai karrierjük alakulásában.

A kritikai észrevételek mellett ugyanakkor elmondható: örömteli, hogy megjelent a kötet, mert aki a (volt) uralkodó, IV. Károly király 1921. évi második visszatérési kísérletéről szeretne katonai vonatkozásokban többet megtudni, az bátran a kezébe veheti. A korabeli forrásokat sajnos már nem, mivel azok jelentős része 1945 tavaszán megsemmisült.

A kötet jól kiegészíti a korabeli történéseket különböző nézőpontokból bemutató emlékiratokat, úgymint Horthy Miklósét (Horthy Miklós: Emlékirataim. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1990.) és Boroviczény Aladárét (Boroviczény Aladár: A király és kormányzója. Szakmailag ellenőrizte, a jegyzeteket és az utószót írta Pritz Pál. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1993.).

A királypucss katonai története

Szerkesztette: Ligeti Dávid, Veszprémy László Bernát
Erdélyi Szalon Kiadó, Budapest, 2023, 363 oldal